

Arhimandrit PETRONIU TĂNASE
Opere complete

1

UȘILE POCĂINȚEI
meditații duhovnicești
la vremea Triodului

Prezenta ediție este publicată la 10 ani
de la adormirea întru Domnul
a Cuviosului Stareț Petroniu Tănase
și inaugurează seria Opere complete.

EDIȚIA ȘTIINȚĂ ROMÂNESCĂ
PRODROMU

2020

La ediția de față	3
Cuvânt înainte la prima ediție.....	8
Vremea luptelor duhovnicești.....	10
I. PREGĂTIREA	
Duminica Vameșului și a Fariseului	14
Duminica Fiului Risipitor	23
Duminica Înfricoșatei Judecăți	32
Săptămâna a treia.....	44
Duminica Izgonirii lui Adam din Rai	52
II. SFÂNTUL ȘI MARELE POST	
Doamne și Stăpânul vieții mele	60
Săptămâna întâia a Postului Mare	82
Duminicile Postului Mare.....	89
Duminica Ortodoxiei	90
Săptămâna și Duminica a doua	94
Săptămâna și Duminica a treia.....	99
Săptămâna și Duminica a patra.....	105
Săptămâna și Duminica a cincea.....	112
Săptămâna a șasea, a stâlpărilor.....	121
Duminica stâlpărilor.....	128
III. SFINTELE PATIMI	
Săptămâna Patimilor.....	132
Sfânta și Marea Luni.....	134
Sfânta și Marea Marți	140
Sfânta și Marea Miercuri.....	146
Sfânta și Marea Joi	151
Sfintele Patimi: Vinerea Mare	157
Sâmbăta Mare: Sabatul	164
Lumina cea neînserată	170
Mic glosar de termeni bisericești.....	172
Addenda ediției.....	174
Cuprins	176

DUMINICA VAMEȘULUI ȘI A FARISEULUI

Cea dintâi Duminică, numită „**a vameșului și fariseului**”, Sfinții Părinți au considerat-o „*vestitoare a luptelor celor duhovnicești*”, pentru că prin ea, ca o trâmbiță, ni se vestește pregătirea de război împotriva dracilor, în postul care urmează.

Primul semnal al acestei pregătiri de luptă ni-l dau cele trei stihiri, care se cântă îndată după Evanghelia Utreniei:

„Ușile pocăinței deschide-mi mie, Dătătorule de viață, că mâneacă duhul meu la Biserica Ta cea Sfântă, purtând locaș al trupului cu totul spurcat...”

„Cărările mântuirii îndreptează-mi, de Dumnezeu Născătoare, căci cu păcate grozave mi-am spurcat sufletul și cu lenevire viața mea toată o am cheltuit...”

„La mulțimea faptelor mele celor rele cugetând eu ticălosul, mă cutremur de înfricoșata zi a Judecății...”

Aceste stihiri ne umplu de umilință și ne răscolesc inimile.

În lumina lor ne vedem cu sufletul și cu trupul întinate de mulțimea faptelor celor rele pe care le-am săvârșit, cu viața de până acum irosită întru lenevire, iar ziua Înfricoșatei Judecăți apropiindu-se înspăimântătoare.

Ce vom face dar? Căci adâncă mâhnire și cutremurare ne cuprinde și ne umbrește sufletul.

Dar, în același timp, se ivește și o rază de nădejde:

- Milostivirea cea nemăsurată a lui Dumnezeu.
- Puternicele rugăciuni ale Maicii Domnului.
- Lucrarea curățitoare și înnoitoare a Pocăinței, ale cărei uși se deschid acum.

Nădejdea deci ne întărește și ne dă îndrăzneală să strigăm cu zdrobire de inimă ca și Prorocul David: **„Miluiește-mă Dumnezeule, după mare mila Ta!”** (Ps. 50, 1).

Cele trei stihiri ne pleacă deci spre pocăință și totodată ne învață și cum să o facem:

- întorcându-ne în noi înșine și cugetând la viața noastră păcătoasă;
- cu cutremur și cu teamă de Înfricoșătoarea Judecată;
- cu nădejde și încredere în Dumnezeiasca Milostivire.

Simțămintele de teamă și de nădejde, pe care ni le trezesc aceste stihiri, trebuie să ne însoțească nelipsit de-a lungul Sfântului Post; de aceea le vom auzi de acum înainte la utrenia fiecărei duminici, până în duminica a cincea.

Al doilea semnal de pregătire ni-l dă pilda evanghelică a vameșului și a fariseului:

„Doi oameni s-au suit la templu să se roage: unul erau fariseu și celălalt vameș.

Fariseul, stând, așa se ruga în sine:

Dumnezeule, îți mulțumesc că nu sunt ca ceilalți oameni răpitori, nedrepti, adulteri, sau ca și acest vameș. Postesc de două ori pe săptămână, dau zeciuială din toate câte câștig.

Iar vameșul, departe stând, nu voia nici ochii să-și ridice către cer, ci-și bătea pieptul, zicând:

Dumnezeule, fii milostiv mie, păcătosului!

Zic vouă că acesta s-a pogorât mai îndreptat la casa sa, decât acela.

Fiindcă oricine se înalță pe sine, se va smeri, iar cel ce se smerește pe sine se va înălța.”

(Lc. 18, 10-14)

Cântările și citirile vecerniei și utreniei din această duminică mereu ne vor îndemna să cugetăm:

„Să nu ne rugăm ca fariseul, fraților, că tot cel ce se înalță pe sine, se va smeri; ci să ne smerim înaintea lui Dumnezeu prin postire, ca vameșul strigând: „Dumnezeule, milostivește-Te spre noi păcătoșii!”

„Fariseul de slava deșartă fiind biruit, lăudându-se, de bunătăți s-a lipsit, iar vameșul negrăind, prin pocăință, de daruri s-a învrednicit. Întru aceste suspinuri întărește-mă, Hristoase Dumnezeule, ca un iubitor de oameni.”

(Stihurile vecerniei)

„Cunoscând, suflete al meu, osebirea vameșului și a fariseului, urăște glasul cel trufaș al aceluia și dorește rugăciunea cea cu bună-umilință a acestuia și strigă: Dumnezeu, milostivește-Te spre mine păcătosul și mă miluiește.”

(Slava Litiei)

Precum ne tâlcuiește **Sinaxarul duminicii**, pilda ne pune înaintea două așezări sufletești:

A vameșului - pe care trebuie să tindem să o agonisim.

A fariseului - de care se cuvine să ne ferim și să fugim.

Și aceasta pentru că smerenia și pocăința vameșului sunt puternică întrarmare împotriva dracilor, însă mândria și înălțarea fariseului sunt început și izvor a tot păcatul și răutatea.

Căci prin **mândrie** a căzut diavolul și tot prin ea Adam a fost izgonit din rai. Iar toată tămăduirea a venit prin **smerenie**, prin smerenia Fiului lui Dumnezeu, Care a luat chip de rob și a răbdat moarte de ocară pe Cruce.

Pilda ne arată pe viu acest lucru:

Fariseul era om drept, iar vameșul om păcătos; acesta însă, prin smerenie, s-a întors mai îndreptat decât acela la casa sa. Recunoscându-și păcatul, vameșul a dobândit dreptatea, degrabă și fără osteneală. Și ca el, toți cei ce s-au smerit, precum ne arată și minunata cântare de la vecernia duminicii:

„Atotțiitorule Doamne, știi cât pot lacrimile!”

Că pe lezechia din porțile morții l-au ridicat, pe cea păcătoasă din păcatele cele de mulți ani au mântuit-o; iar pe vameșul, mai presus decât pe fariseul, l-au îndreptat. Ci mă rog, împreună cu aceștia numărându-mă, să mă mântuiești.”

(Slava vecerniei)

Iată, deci că smerenia curăță degrabă și ușurează povara păcatului, precum Însuși Domnul o spune: **„Cel ce se smerește pe sine se va înălța.”** (Lc. 18, 14).

Dar înălțarea este mai mult decât curățire de păcate.

Îndată ce omul se curăță de păcat, începe să lucreze harul, care sălășluiește întru el și pe care păcatul nu-l lasă să lucreze. De aceea Sf. Ap. Petru spune: **„Dumnezeu celor mândri le stă împotriva, iar celor smeriți le dă har.”** (I Ptr. 5, 5).

Smerenia face lucrător harul din om, iar lucrarea harului este felurimea cea bogată a tuturor virtuților. Așa cum mândria este izvor a toată răutatea, smerenia este izvorul a toată virtutea: pe de o parte usucă răul de la izvor, pentru că este potrivnică mândriei; iar pe de alta este prielnică creșterii tuturor virtuților.

Lucrarea smereniei, însă, nu se oprește aici. Întocmai ca și bogăția pământească, bogăția cea duhovnicească a virtuților este primejduită de vrăjmașii cei nevăzuți, dracii.

Cum ne fură ei rodul faptelor bune, ne-o spune **Sfântul Maxim Mărturisitorul**:

„Când omul se străduiește cu virtutea și cunoștința duhovnicească, se apropie de el dracii mândriei, ai slavei deșarte, ai dorinței de a plăcea oamenilor și ai fățărniciei, care nu numai că nu-l împiedică de la virtute, ci îl și ajută cu prefăcut vicleșug, pentru ca apoi să-l tragă spre cele de-a stânga. Căci nici unul dintre dracii vicleni nu împiedică râvna omului virtuos, ci înlăturând lipsurile virtuților, îndeamnă la și mai mari silințe, făcându-se râvnitor cu cei care se nevoiesc, ca să atragă la sine inima celui ce se străduiește, după ce a pierdut măsura constantă a moderației, și să-l conducă pe neobservate spre altă țintă decât cea spre care credea că merge.”

(Filocalia III, Răspunsuri către Thalasia, 56)

Se apropie deci viclenii draci de lucrătorul virtuții și-i șoptesc: *„Mari lucruri faci: postești, te rogi, te nevoiești, faci milostenie, ești mai presus decât ceilalți oameni”*.

Dacă omul ia aminte și începe să se încreadă în sine și să se înalțe, cade ca fariseul cel drept dar lăudăros, și astfel își pierde sieși rodul ostenețelor, fiindcă zice: *„Tot cel ce se înalță pe sine, se va smeri”* (Lc. 18, 14).

Este adevărat ceea ce spun necurații diavoli cu vicleșug: că mare lucru face cel ce săvârșește binele, pentru că toate faptele bune sunt mari și vrednice de cinste.

Dar sunt așa, nu pentru că le face omul, ci pentru că sunt roade ale Duhului Sfânt, fără de care nu putem face nimic.

De aceea Domnul ne învață zicând:

„Așa și voi, când veți face toate cele poruncite vouă, să ziceți: Slugi netrebnice suntem, căci am făcut ceea ce eram dator să facem” (Lc. 17, 10).

„Lucrează și veghează” ne învață Sfinții Părinți.

Lucrează toate faptele cele bune, dar nu fii fără de grijă de rodul lor, ci păzește-l de tâlharii cei nevăzuți.

Iar **puterea** cea nebiruită împotriva lor și **cămara** cea mai sigură pentru comorile cele duhovnicești, de care nu se pot apropia tâlharii-draci, este **smerenia**.

Odată, **Cuviosul Antonie** a văzut toate cursele vrăjmașului ca o mreajă întinsă pe pământ și suspinând, a zis: *„Oare cine poate să le treacă pe acestea?”* Și a auzit glas zicându-i: *„Smerenia”*.

(Patericul egiptean, Avva Antonie, 7)

Altădată, diavolul îi spune **Cuviosului Macarie cel Mare**:

„Multă silă îmi faci Macarie, și n-am nici o putere asupra ta. Căci iată, orice faci tu, și eu fac: tu postești, dar eu nici nu mănânc deloc; tu priveghezi, dar eu nu dorm nicidecum; numai cu un lucru mă biruiești tu. Și l-a întrebat Avva Macarie, care este acel lucru și diavolul i-a răspuns: „Smerenia ta. Din cauza ei nu am nici o putere asupra ta”.

(Patericul egiptean, Avva Macarie, 11)

Iată deci, cât de minunat dar este smerenia:

- curăță cu lesnire tot păcatul;
- este prielnică sporirii virtuților;
- este cămară nefurată a faptelor bune
- și armă nebiruită împotriva mândrilor draci.

De aceea nici nu se putea mai potrivită pregătire pentru Sfințita Patruzecime decât îndemnul la smerenie.

Căci ce facem noi în vremea postului? Ne curățim de păcate prin pocăință și smerenie, ne străduim la săvârșirea faptelor bune, ne silim să păzim nefurat rodul duhovniceștilor nevoințe și ne războim cu duhurile răutății. Or, pe toate acestea le împlinește **smerenia** cu multă lesnire.

Dar lucrurile acestea nu le facem numai în Postul Mare. Toată viața pământească este o luptă cu duhurile răutății, o străduință pentru curățirea de păcate și împodobirea cu virtuți. De aceea întotdeauna, și nu numai în post, avem trebuință de smerenie.

Domnul Hristos ne-a dat multe învățături mântuitoare, arătându-ne El însuși, cu pildă, cum să le facem. Și ne-a iubit mai presus de orice, și ne-a învățat să ne iubim și noi la fel: **„Așa să vă iubiți unii pe alții, precum Eu v-am iubit pe voi!”** (In. 13, 34). Apoi S-a dat pildă de smerenie, zicând: **„Învățați de la Mine că sunt blând și smerit cu inima”** (Mt. 11, 29).

Toată viața Domnului, de altfel, a fost o neîntreruptă și negrăită smerenie: s-a născut smerit în grajd de vite, a trăit smerit, a murit mai mult decât smerit: **„S-a smerit ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte de cruce.”** (Filip. 2, 8)

De aceea, **Sfântul Isaac Sirul** a numit smerenia **„veșmânt al Dumnezeirii”**, ca una cu care Domnul a fost îmbrăcat în toată viața Sa pământească. Dar nu numai că a fost îmbrăcat cu ea, ci El însuși a fost întruparea smereniei, încât putem spune că El este **„smerenie”** precum este **„dragoste”**.

(Filocalia X, Cuv. 20, 1)

Îndemnându-ne deci să învățăm de la El smerenia, Mântuitorul ne-a arătat prin toată viața Sa ce este smerenia și ne-a lăsat-o drept **cale**, pe care să călătorim toată vremea vieții noastre.

Despre această cale a smereniei auzim noi la **otputul din Joia Mare** când se spune: **„Hristos, adevăratul Dumnezeul nostru, Celce din nemăsurata Lui bunătate, calea cea mai bună, adică smerenia, ne-a arătat nouă, de când a spălat picioarele ucenicilor și până la Cruce și la îngropare, smerindu-se pentru noi...”**

Ne-a lăsat deci, Domnul Hristos, smerenia drept cea mai bună cale, pe care să călătorim în toată vremea vieții noastre.

Cu adevărat, smerenia este cea mai bună cale, pentru că am văzut de câte daruri ne învrednicește.

De aceea și **Părinții Patericului** spuneau că smerenia este **„cununa de pietre scumpe a monahului”** și că **„fără smerenie nu-i nădejde de mântuire”**.

(Cuvinte folositoare, X, 2 și IV, 3)

Iar **Avva Dorotei** zice: **„Mai mult decât orice, avem trebuință de smerenie”**.

(Avva Dorotei, II, 1)

Dar pe lângă bogăția de daruri arătată mai sus, smerenia mai are încă unul și mai mare. Ni-l arată Mântuitorul când zice: **„Învățați de la Mine că sunt blând și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre”** (Mt. 11, 29).

Viața aceasta pământească este plină de durere și suspin. **„În lume necazuri veți avea”** ne spune Domnul (In. 16, 33), iar Apostolul Pavel adaugă: **„Prin multe suferințe trebuie să intrăm în Împărăția lui Dumnezeu”** (Fap. Ap. 14, 22).

Abia la sfârșitul vieții noastre nădăjduim să mergem **„unde nu este durere, nici întristare, nici suspin”**, să dobândim odihna și pacea mult dorită și negăsită pe pământ.

Domnul însă ne-a încredințat că și aici pe pământ, putem avea odihna sufletelor noastre, și anume: prin **smerenie**.

Oare nu este un semn al vremii noastre această zbuciumare și frământare, această istovire, căutare și neurastenizare a omului? Doctorii prescriu tuturor bolnavilor odihnă și liniște. S-au făcut **„case de odihnă”** și **„stațiuni de odihnă”** pentru oamenii neurastenizați; s-au inventat metode de odihnă, de relaxare, încât parafrazând cuvântul **Avvei Dorotei**: **„omul de azi, mai mult decât orice, are trebuință (nevoie) de odihnă”**.

Ne întrebăm însă atunci, de ce nu și-o găsește?

„**Învățați-vă de la Mine**, ne îndeamnă Domnul, **că sunt blând și smerit cu inima**, și veți avea odihnă sufletelor voastre”. (Mt. 11, 29)

Prea încrezător în puterile sale, prea lăudăros cu isprăvile sale, omul a uitat, a pierdut calea cea mai bună a smereniei, s-a înstrăinat de izvorul a tot binele și nu mai are odihnă.

Dar sufletul omenesc nu-și poate găsi odihnă, fără numai în Dumnezeu, spune **Fer. Augustin**:

„*Căci ne-ai făcut pe noi pentru Tine, Doamne, și neliniștit este sufletul nostru până ce se va odihni întru Tine.*”

(Confesiuni I, 1)

Smerenia, însă, ne așează dintr-o dată în starea firească a existenței noastre. Ea nu este o virtute printre celelalte, care să se adauge la viața noastră duhovnicească, ci este o așezare fundamentală a omului, care se vede pe sine permanent în prezența lui Dumnezeu, îi recunoaște atotputernicia, se uimește în fața măreției Lui, apoi își vede micimea și nemernicia sa, și recunoaște smerit că tot ceea ce are, și însăși existența lui, este un dar al negrăitei iubiri și milostiviri dumnezeiești, fără de care nu poate nimic.

Începutul înnoirii noastre nu se poate face deci, altfel decât prin intrarea în rânduială, prin **smerenie**.

De aceea pregătirea pentru Sfântul și Marele Post o începem cu **smerenia**, ca să o trăim în această vreme și apoi, cu ea să călătorim de-a lungul întregii vieți, știind că numai călătorind pe cea mai bună cale, vom avea odihnă sufletelor noastre în veacul de acum și în vecii vecilor.

DUMINICA FIULUI RISIPITOR

De unde vine puterea așa de mare a smereniei?

Privește la vameș! Ce face el?

Se bate în piept, neîndrăznind să se uite la cer și zice:

„**Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosului!**”

Două lucruri face: se căiește pentru păcatele sale și cere milă de la Dumnezeu. Două lucruri foarte simple: se vede omul așa cum este și aleargă la Dumnezeu, iar din ele izvorăște un noian de daruri.

De obicei, omul fuge de sine, se ferește să se uite în sufletul său, ca să nu vadă cum este; chiar se teme să o facă. Presimte că această privire este primejdioasă, ca o prăpastie în care, dacă te uiți prea mult, ametești și te prăbușești.

Acest simțământ nu este mincinos.

Omul nepăsător față de mântuire, duce casă bună cu păcatul și cu patimile; se obișnuiește cu ele, i se par firești, „*că așa este el*”, fără să-și dea seama de fiara pe care o hrănește.

Abia atunci când se trezește și vrea să scape de ele, va face amara experiență: de unde păcatul i se părea plăcut, se făcea cu lesnire, acum a devenit o fiară ucigătoare, cu anevoie de biruit. Patima s-a încuibat adânc în firea omului, cu atât mai adânc, cu cât a fost săvârșită de mai multe ori. Întreaga alcătuire: trup și suflet, minte, simțire și voință, se păcătoșesc; însăși lumea înconjurătoare îi apare ca stricată și i se pare că îl îndeamnă la păcat.

„*După ce diavolul pustiește sufletul omului, zice Sfântul Maxim Mărturisitorul, se îndepărtează și lasă în suflet idolul păcatului*”.

(Filocalia III, Răspunsuri către Thalasia, 55, 9)